

ROK 1983

JIŘÍ PELIKÁN

Začátek nového ročníku Listů svádí k úvahám, co nám tento rok může přinést nového, a zda se dá čekat nějaká změna k lepšímu. Nechci vyvolávat nějaké, byť na chvíli příjemné, iluze. Přesto odpovídám s přesvědčením kladně. Jsem přesvědčen, že se změna vždycky prosadí, i když to může trvat dlouho. Historie nezůstane nikdy stát na jednom místě. Připomíná mi to ostatně v Římě skoro každý kámen a monument z různých epoch a impérií i z invazí, které se tudy přehnaly. Ale odpovídám kladně především proto, že se před našima očima odehrávají ve světě za jeden rok takové změny, na jaké bylo dříve třeba desetiletí.

SSSR PO BREŽNĚVOVI

Nemáme právo propadat iluzím, že dlouho očekávaná výměna stráží v Kremlu může vést automaticky ke změně sovětské politiky. Poznali jsme na vlastní kůži — na rozdíl od mnoha západních politiků a «kremlinologů» — že ta má hluboké kořeny v degeneraci sovětského systému i v mocenských zájmech vládnoucí «nomenklatury». Stejně chybné by však bylo propadnout fatalismu a domnívat se, že se tento systém nedá změnit nebo reformovat a že to «vždycky dopadne jako v letech 1956, 1968 a 1981». Mnozí se dokonce obávají, že bude-li nějaká změna, bude k horšímu. Osobně se domnívám, že každá změna je lepší, než ona studená a dusivá nehybnost, která charakterizovala poslední období Brežněvovy éry. Smrt Brežněva uvolňuje určitý prostor pro změny, a záleží na vůli a schopnosti Andropova a jeho spojenců ve vedení, zda ho využijí proti odporu brežněvovské mafie a části konzervativního aparátu, který se bojí jakýchkoli změn. Zdá se, že se první náznaky tohoto odporu projeví v dlouhém vakuu na místě předsedy prezidia Nejvyššího sovětu, jež by podle dosavadní zvyklosti patřilo generálnímu tajemníkovi strany. Je vůbec zajímavé, jak změna v Kremlu uvedla do pohybu celý aparát machinací a dezinformací několika tajných služeb, jejichž zájmy se v určitých bodech střetávají, ale v jiných setkávají. Například americké sdělovací prostředky pustily do oběhu verzi bývalého agenta KGB, který v Teheránu přeběhl, že prý KGB byla proti vojenské intervenci v Afghánistánu; zřejmě to mělo vyvolat naději, že se Andropov pokusí najít z tohoto «sovětského Vietnamu» politické východisko. Vedle toho se zároveň objevily informace o údajném podílu bulharské tajné služby na atentátu na polského papeže, což zase naopak má vrhnout stín na Andropova, který v tom případě musel — jako tehdejší šéf KGB — o této operaci vědět.

Úvahy o tom, jak by se mohla Andropovova politika nadále vyvíjet uvnitř SSSR ponechávám stranou, jelikož se touto tematikou zabývá Zdeněk Mlynář v jiném příspěvku do tohoto čísla Listů, a soustředím se na nové možnosti, které změna ve vedení KSSS odkrývá v zahraniční politice.